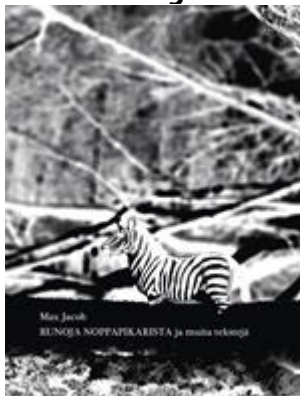

Max Jacob: Runoja noppapikarista ja muita tekstejä

Riikka Simpura (5.3.2017)

Max Jacobin (1876–1944) runot kulkevat huumorin, absurdin, mystiikan ja unen logiikan reittejä. Kuvataiteilija ja kirjailija eleli Montmartrella, ja esimerkiksi Guillaume Apollinaire, [Jean Cocteau](#), Amedeo Modigliani ja Pablo Picasso kuuluivat hänen ystäväpiiriinsä. Jacob kirjoitti myös mitallista ja loppusoinnollista runoutta, mutta hänet tunnetaan ennen kaikkea juuri proosarunostaan tai proosakielisestä runostaan, *poème en prose*. Suomessa hänellä on maine keskeisenä 2000-luvun kotimaiseen proosarunouteen vaikuttaneena kirjailijana.

Pekka Parkkisen ja Jaakko Ahokkaan suomentama *Runoja noppapikarista* julkaistiin 1977. Nyt nelisenkymmentä vuotta myöhemmin Tommi Nuopposen uusi suomennos *Runoja noppapikarista ja muita tekstejä* jatkaa ja täydentää aiempaa käännöstyötä. Teokseen on valittu tekstejä, joita ei aiemmin ole suomennettu. Valikoima käsittää proosarunoja useammasta teoksesta, ja mukana on myös esseeteos *Runousoppia (Art poétique, 1922)*.

Jacobin runot pistävät uusiksi sekä tarina- että runomuotoa. Vaikka monista runoista on hahmotettavissa selkeät alku, keskikohta ja loppu luovat ne usein myös erilaisia alkuja ja odotuksia, jotka eivät täyty. Sen sijaan ne tarjoavat yllättäviä miellelyhtymiä ja johtavat pohtimaan asioiden välisiä suhteita. Vaikutelma unen logiikasta on ilmeinen, ja toisinaan se tulee esiin eksplisiittisestikin, kuten runossa "Muotojen edeltävä olemassaolo":

"Nyt riittää!" ääni sanoi ja tunsin mojovan potkun takamuksessani.
Silinterihattuni keikahti nenälle. Nukuin. Oli vuode, yksinäisyys ja, ellei oteta huomioon ohutta kangasta lakanoiden alla, alastomuus. Ei hattua.

Odottamattomat miellelyhtymät ja erikoiset mittakaavat luovat runoihin absurdiutta silloinkin, kun tapahtumien syy-seuraussuhteet ovat helpommin hahmotettavissa. *Runousoppia*-esseetä lainatakseni, "jos jokin sana tai lause sopii kokonaisuuteen, ei välitetä onko se maalauksellinen tai sopiiko se osaksi

runon pikku tarinaa vai ei". Runot kutsuvat enemmän pysähtelevää kuin mukavasti ja häiriöittä etenevää lukutapaa. Teokseen esipuheen kirjoittaneen Kristian Blombergin mukaan Jacob itse toivoikin runojaan luettavan enemmän hitaasti, runo tai kaksi kerrallaan, kuin teoskokonaisuutta suorittaen. Jacobin proosarunossa erityisen kiinnostavaa on siihen liittyvä huumori, joka on täynnä vivahteita. Tai oikeammin huumori onkin ehkä enemmän runojen veri kuin väri. Se kyseenalaistaa käsitystä vakavissaan olemisen ja leikin vastakkaisuudesta ja on kiinteästi yhteydessä runojen absurdismiin. Usein sillä on terävä kärki. Toisinaan Jacobin huumorista voi lukea myös itseironiaa, kuten runossa "Nimiö":

Se vain putosi nänninnipukastani enkä edes huomannut mitään. Niin kuin laiva lipuu kallioluolasta merimiehet kyydissään meren kummemmin väreilemättä, maan tuntematta uuden seikkailun alkua, minun Kybelenrinnastani putosi huomaamatta uusi runo.

Jacobin runoutta alkaa herkästi lukea hänen taustaansa vasten, ja kysymys vakavissaan olon ja leikin suhteesta toistuikin jollain tavalla myös hänen elämässään. Jaakko Ahokas kirjoittaa *Runoja noppapikarista* -teoksen (1977) esipuheessa Jacobin kääntymisestä katoliseen uskoon. Ensimmäisen uskonnollisen näyn Jacob koki 7. lokakuuta 1909, mutta kun hän ensi kerran pyysi kirkkoherralta kastetta, arveli tämä Jacobin tekevän pilaa ja ajoi runoilijan pois. Boheemi elämäntyyli saattoi osaltaan johtaa epäilemään näkyjen aitoutta. Uskonto ja mystiikka kuuluvat keskeisesti Jacobin runouteen, mutta ehkä kääntymyksen voi nähdä tietyllä tapaa myös runojen huumorin kuvana: sen alta tai takaa on turha etsiä mitään puhdasta, aitoa vakavuutta, vaan vakavuus ja aitous on jo siinä itsessään.

Essee *Runousoppia (Art poétique, 1922)* ei sekään hylkää kaunokirjallista tyyliä ja absurdia huumoria. Teksti etenee aforismia lähestyvien kiteytymien ja hieman laajempien proosatekstien varassa. Jacob ei kirjoita ajatuskulkujaan turhaan liian aukinaisiksi, vaan tyyllillisesti myös *Runousoppia* rakentuu suurelta osin erilaisten assosiaatioiden varaan luoden samalla jonkinlaista synteesiä elämän ja taiteen välille. Huomioiden painokkuus on joskus huvittavaa: "Taiteilijan terve järki ei ole asia johon teoksessa kiinnitetään huomiota." "Hyvin kirjoitettu, niin hyvin ettei jäljelle jäänyt mitään." Jacobin näkemyksen mukaan runoilija kirjoittaa aina omasta ajallisesta ja paikallisesta sijainnistaan käsin. "Kirjat eivät niinkään synnytä aikakausia kuin aikakaudet kirjoja." Taiteen kiinnostavuus on kuitenkin siinä, että kukin taiteilija alistuu ikuisille kauneuden laeille omalla tavallaan.

Eryyisesti juuri *Runousoppia*-suomennos tarjoaakin Jacobia lukevalle kiinnostavan näkökulman hänen poetiikkaansa. Max Jacob kirjoitti runoutta, joka on mahdollista löytää yhä uudelleen erilaisista ajoista ja paikoista käsin.

Toisaalta Jacobin proosarunouden kohdalla kysymys siitä, onko se "ajankohtaista" ei kuitenkaan ehkä ole se olennaisin. Siksi tuntuukin lähinnä oikealta ja luontevalta, että edellistä käännöstä täydennetään uudella suomennosvalikoimalla, vaikka vuosikymmeniä myöhemmin.

Max Jacob: *Runoja noppapikarista ja muita tekstejä*. Suom. Tommi Nuopponen. 170 s. Poesia 2016.

Riikka Simpura on kirjallisuuden opiskelija Jyväskylän yliopistosta